

УДК 378.015.31:331.3(477)«19/20»

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-38>

Ярослава ДУДКО,

orcid.org/0000-0001-6452-1348

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

(Мелітополь, Запорізька область, Україна) *jaroslava.zav@gmail.com*

ГЕНЕЗА ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

У статті подано результати історико-педагогічного дослідження проблеми організації управління процесом трудового виховання майбутніх учителів у вищій школі (друга половина ХХ – початок ХХІ століття), що не стала предметом окремої наукової розвідки. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена необхідністю подолання суперечності між потребою у модернізації системи управління процесом трудового виховання майбутніх педагогів та відсутністю розробок щодо змісту забезпечення його умов. Вважаємо, що для вирішення вищезазначеної проблеми необхідно звернутися до позитивного управлінського досвіду минулого, а саме до здобутків вітчизняної педагогічної науки другої половини ХХ – початку ХХІ століття, та поєднати їх з інноваційними розробками сьогодення.

Результати дослідження генези організації управління процесом трудового виховання майбутніх учителів у вищій школі (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) та констатувального етапу експерименту дали можливість з'ясувати пріоритетні шляхи розвитку системи управління вищезазначеним процесом у сучасних закладах вищої педагогічної освіти України: розробка концепції трудового виховання студентської молоді в закладах вищої освіти України з чітким визначенням мети, завдань, шляхів реалізації та очікуваних результатів упровадження; стимулювання ініціативи студентського самоуправління щодо розробки плану організаційно-виховних заходів трудового спрямування у закладі вищої педагогічної освіти (проведення акцій з благоустрою навчальних корпусів університету, створення студентських трудових об'єднань для допомоги ветеранам та людям похилого віку, проведення трудових квестів щодо впорядкування парків, скверів, ботанічних садів, агробіологічних комплексів тощо); створення ефективної системи морального та матеріального заохочення майбутніх педагогів до трудової активності; розробка інструктивно-методичного матеріалу для суб'єктів управління процесом трудового виховання щодо використання інноваційних розробок під час виховного процесу у закладах вищої педагогічної освіти.

Ключові слова: виховання, виховна робота, трудове виховання, управління.

Yaroslava DUDKO,

orcid.org/0000-0001-6452-1348

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Pedagogy and Pedagogical Skills

Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky

(Melitopol, Zaporizhzhia region, Ukraine) *jaroslava.zav@gmail.com*

GENESIS OF THE ORGANIZATION OF MANAGEMENT OF THE PROCESS OF LABOR UPBRINGING IN INSTITUTIONS OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION OF UKRAINE (THE SECOND HALF OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURY)

The article presents the results of historical and pedagogical study of the problem of organization of management of the process of labor upbringing of future teachers in higher education (the second half of XX – beginning of XXI century), which has not become the subject of separate scientific research. The urgency of this problem is due to the need to overcome the contradiction between the need to modernize the management system of labor upbringing of future teachers and the lack of development on the content of ensuring its conditions. In our opinion to solve the above problem it is necessary to turn to the positive management experience of the past, namely the achievements of domestic pedagogical science of the second half of XX – beginning of XXI century, and combine them with innovative developments of today.

The results of the study of the genesis of organization of management of the process of labor upbringing of future teachers in higher education (the second half of XX – beginning of XXI century) and the ascertaining stage of the

experiment made it possible to identify priority ways to develop the management system of the above process in modern priority ways to develop the management system of the above process in modern institutions of higher pedagogical education of Ukraine: development of the concept of labor upbringing of student youth in institutions of higher education of Ukraine with a clear definition of the purpose, tasks, ways of realization and expected results of implementation; stimulating the initiative of student self-government to develop a plan of organizational and educational measures of labor orientation in institution of higher pedagogical education (carrying out actions on improvement of educational buildings of university, creation of student labor associations for the help to veterans and elderly people, carrying out labor quests concerning arrangement of parks, squares, botanical gardens, agrobiological complexes, etc.); creation of an effective system of moral and material encouragement of future teachers to work activity; development of instructional and methodological material for the subjects of management of the process of labor upbringing on the use of innovative developments during the upbringing process in institutions of higher pedagogical education.

Key words: *upbringing, upbringing work, labor upbringing, management.*

Постановка проблеми. Система управління процесом виховання майбутнього висококваліфікованого спеціаліста у закладах вищої педагогічної освіти України потребує негайного реформування відповідно до потреб сьогодення. Інститут кураторства, ієрархічна система підлеглості суб'єктів управління виховною роботою студентської молоді, примусовий характер залучення студентів до участі в організаційно-виховних заходах, авторитарний вплив на студентське самоврядування та ін. – все це є застарілими механізмами процесу управління виховною роботою у вищій школі, що суперечать сучасній державній освітній політиці. У Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145–VIII зазначено: «Держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина» (Закон України «Про освіту», 2017).

Підкреслимо, що виховання – це процес формування саме особистості здобувача освіти. У свою чергу, трудове виховання у вищій школі передбачає «формування особистості, яка свідомо та творчо ставиться до праці в умовах ринкової економіки; формування почуття господаря та господарської відповідальності; розвиток умінь самостійно та ефективно працювати» (Концепція національного виховання студентської молоді, 2009). Звідси, оновлення системи управління процесом трудового виховання сучасної студентської молоді у закладах вищої педагогічної освіти є запорукою успішної підготовки майбутніх фахівців до активної трудової діяльності.

На нашу думку, для вирішення вищезазначеної проблеми щодо створення належних умов управління процесом трудового виховання майбутніх учителів у вищій школі необхідно звернутися до позитивного управлінського досвіду минулого, а

саме до здобутків вітчизняної педагогічної науки другої половини ХХ – початку ХХІ століття та поєднати їх з інноваційними розробками сьогодення.

Аналіз досліджень. Проблемі організації процесу управління закладами вищої педагогічної освіти присвячені наукові доробки О. Аданицької, В. Вікторова, І. Ощипок, А. Прокопенко та ін. Теоретико-методичні засади управління виховною роботою майбутніх педагогів досліджено С. Александровою, В. Бабенко, І. Зязюном, Л. Кондрашовою, І. Ящук та ін. Особливості управління трудовим вихованням студентської молоді у вищій школі представлені у наукових працях І. Гайванович, А. Галєєвої, В. Титаренко та ін. Окремі історико-педагогічні аспекти організації трудового виховання у закладах вищої педагогічної освіти України знайшли висвітлення у дисертаціях І. Ящук, М. Пантюк та ін. Результати історіографічного аналізу наукових доробків вітчизняних та зарубіжних учених засвідчили, що питання організації управління процесом трудового виховання у закладах вищої педагогічної освіти України в період з другої половини ХХ та на початку ХХІ століття як окрема наукова проблема не вивчалася.

Мета статті – дослідити генезу організації управління процесом трудового виховання майбутніх учителів у вищій школі, починаючи з другої половини ХХ століття та на початку ХХІ століття, та з'ясувати пріоритетні шляхи розвитку системи управління вищезазначеним процесом у сучасних закладах вищої педагогічної освіти України.

Виклад основного матеріалу. У попередніх роботах нами було визначено «етапи розвитку управління виховною роботою у закладах вищої педагогічної освіти, починаючи з другої половини ХХ століття та на початку ХХІ століття: І етап (1958–1990) – етап становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі України; ІІ етап (1991–2013) – етап реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів

у вищих навчальних закладах України; III етап (з 2014 р. по сьогодні) – етап стабілізації процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України» (Дудко, 2017: 24). Зазначимо, що одним із завдань нашого наукового дослідження постало з'ясування особливостей забезпечення нормативно-правових, інформаційних, науково-методичних, матеріально-фінансових, психолого-педагогічних умов управління процесом трудового виховання у закладах вищої педагогічної освіти України на кожному вищезазначеному етапі.

I етап (1958–1990) – етап становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі України знаменувався тим, що процес управління трудовим вихованням мав ідеологічну основу, головним гаслом якої було «от каждого по его способности, каждому – по его труду» (Конституція СРСР (*мовою оригіналу*), 1977). В УРСР кожен громадянин повинен був додержуватися дисципліни праці та «живя в коммунистическом обществе, должен вносить лепту своим трудом в строительство и дальнейшее развитие этого общества» (Закон СРСР «Об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР» (*мовою оригіналу*), 1958). Система управління вихованням студентської молоді включала низку структурних підрозділів (комсомольські, профспілкові, партійні та інші громадські організації, що діяли на базі закладу вищої педагогічної освіти), охоплювала численну кількість суб'єктів управління процесом трудового виховання (заступники деканів з виховної роботи, партторги, комсорги, куратори груп та ін.) та діяла за чітко розробленим планом дій, що був представлений у таких нормативно-правових документах: Законі СРСР від 24.12.1958 р. «Об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР», Постанові Радміну СРСР від 22.01.1969 р. № 64 «Об утверждении положения о высших учебных заведениях СССР», Постанові ЦК КПРС, Радміну СРСР від 26.05.1976 р. № 386 «О мерах по дальнейшему улучшению организации летних работ студенческих отрядов», Постанові Радміну СРСР від 3.08.1990 р. № 765 «Об участии студентов и учащихся учебных заведений в уборке урожая 1990 года» та ін. Результати аналізу цих та інших нормативно-правових документів дозволили дійти висновку, що у вищезазначений період нормативно-правове забезпечення умов управління процесом трудового виховання майбутніх педагогів у вищій школі було на найвищому рівні (вказано «хто», «коли», «як» і «до якого часу» здійснює «певні дії»).

Підкреслимо, що так як для представників управлінського апарату на практиці в управлінській діяльності найціннішим є саме наявність чіткого вектору дій (прописаного плану роботи із зазначенням строків виконання), то як наслідок, це слугувало швидкому досягненню запланованого результату. Наприклад, у Річному звіті Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних інститутів УРСР за 1965/1966 н.р. зазначено: «Студентська молодь педагогічних інститутів, яка виховується в дусі комунізму став до праці, активно допомагає колгоспам і радгоспам, будовам і підприємствам у виконанні 5-річного плану розвитку народного господарства СРСР. Студенти I–IV курсів щороку працюють в колгоспах і радгоспах по збиранню врожаю. Студенти Дрогобицького педінституту взяли участь у прокладанні дороги Дрогобич-Трускавець, ремонті гуртожитків та будівництві навчального корпусу музично-педагогічного факультету» (ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 5071, 1966: 85).

На етапі становлення процесу управління виховною роботою у вищій школі УРСР інформаційне забезпечення умов управління трудовим вихованням майбутніх педагогів здійснювалося за допомогою теле-, радіопрограм, внутрішньовузівської преси. Стіннівки з гаслами «Встретим 1 мая новыми трудовыми победами!», «К труду и обороне будь готов!», «Выполним план великих работ!», «Наш труд – делу мира!» були розклеєні усюди. Пресою постійно здійснювалася «інформаційне підготовування» студентів щодо трудових досягнень їх колег студентів-трудоарів, активних учасників-будівників «щасливого комуністичного майбутнього». Усе це здійснювалося з метою підвищення рівня продуктивності праці студентської молоді на основі проведення своєрідного всесоюзного змагання.

Для розвитку процесу управління трудовим вихованням у період з 1958 по 1990 роки державою були створені усі належні умови для науково-методичного професійного зростання суб'єктів управління: забезпечувалася інтеграція навчального процесу та трудового виховання у закладах вищої педагогічної освіти; постійно оновлювалася методична база щодо виховання трудової культури майбутніх учителів (видавалися монографії, підручники, посібники та ін.); організовано низку науково-практичних конференцій, конкурсів, культурних заходів та ін.

Матеріально-фінансова складова процесу управління трудовим вихованням чітко контролювалася і у повній мірі забезпечувалася з боку держави. У нормативно-правових документах до

дрібниць розписано шляхи фінансування студентської трудової активності на фабриках, у колгоспах, на промислових підприємствах, у радгоспах та ін.

У 1958–1990 рр. психолого-педагогічне забезпечення умов управління процесом трудового виховання майбутніх педагогів у вищій школі УРСР передбачало: створення заідеологізованого виховного середовища для зростання «нового человека – активного строителя коммунизма»; розвиток колективізму під час трудової діяльності студентської молоді; наявність системи морального та матеріального стимулювання студентів до трудової активності. У Річному звіті Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних інститутів УРСР за 1964/1965 н.р. зазначено: «З метою поліпшення політико-виховної культурно-масової роботи необхідно: широко проводити вивчення партійних документів, питань марксистсько-ленінської теорії як під час занять, так і поза навчальний час; удосконалювати форми політико-виховної роботи, домогтися активності студентів, заохочувати прояв студентської ініціативи; всіляко сприяти розвитку міжвузівських і міжреспубліканських, так і інтернаціонально культурних зв'язків» (ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 4637, 1965: 113).

II етап (1991–2013) – етап реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України знаменувався кардинальними перетвореннями в державній освітній політиці щодо функціонування та розвитку вищої школи загалом та процесі управління процесом трудового виховання зокрема. Слід підкреслити, що у зв'язку зі здобуттям у 1991 р. нашою країною незалежності українське законодавство потребувало повного оновлення. Як наслідок, пріоритетні напрямків розвитку вищої освіти було окреслено у таких нормативно-правових документах: Законі України «Про освіту» від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ, Конституції України від 28.06.1996 р., Національній доктрині розвитку освіти від 17.04.2002 р. № 347/2002, Законі України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р. № 2984-III та ін.

Результати аналізу вищезазначених документів дали можливість встановити, що проблема трудового виховання студентської молоді втратила свою «першість» у нормативно-правовій базі українського законодавства через те, що ідеологічна складова, на якій трималася уся радянська система, зазнала повної руйнації. У Статті 15 Конституції України (1996 р.) акцентується увага на тому, що «Суспільне життя в Україні ґрунтується

на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова» (Конституція України, 1996). У свою чергу в Законі України «Про освіту» від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ уточнюється, що «Основними принципами освіти в Україні є: незалежність освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті» (Закон України «Про освіту», 1991). Згодом, як засвідчує аналіз нормативно-правового забезпечення процесу управління трудовим вихованням, цю «втрату» ідеологічної складової було замінено спеціально розробленим «національним складником», який презентовано у відповідних документах: Концепція національного виховання студентської молоді від 25.06.2009 р., Концепції національно-патріотичного виховання молоді від 27.10.2009, Указі Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні до 2021 року» від 27.06.2013 р. № 344/2013 та ін. Зазначимо, що «Усе це створює сприятливі умови для розвитку національно-патріотичного виховання як пріоритетної сфери соціального життя країни, підвищення його статусу та розвитку потенціалу, досягнення якісно нових результатів у духовно-моральному, патріотичному, трудовому, художньо-естетичному, екологічному вихованні підростаючого покоління» (Концепція національно-патріотичного виховання молоді, 2009).

Інформаційне забезпечення процесу управління трудовим вихованням втратило свою пропагандицьку складову, у зв'язку з тим, що трудова діяльність студентів у 90-ті роки ХХ століття уже не мала масовий та обов'язковий характер, а здійснювалася студентами лише через те, щоб підтримати власне фінансове благополуччя та матеріальне положення закладів вищої педагогічної освіти під час економічної кризи, в якій перебувало тогочасне українське суспільство. Підкреслимо, що на етапі реформування процесу управління вихованням майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах України діяв так званий «Трудовий семестр», під час якого студенти I–III курсів відповідно до Наказу ректора університету «Про організацію трудового семестру» упродовж декількох тижнів літніх канікул здійснювали трудову діяльність по благоустрою навчальних корпусів, прилеглої території, бібліотек, агробіологічних комплексів, гуртожитків та ін.

Науково-методичне забезпечення вищезазначеного процесу теж втратило свої лідируючі

позиції. Зниження інтересу держави до розвитку проблеми управління трудовим вихованням студентської молоді спричинило втрату актуальності дослідження її в наукових (кандидатських, докторських) роботах науковців. Звідси, наукова-методична база щодо управління трудовим вихованням «збідніла» та була представлена лише поодинокими доробками вітчизняних учених О. Качмара, О. Максимчука, Н. Носовець, Р. Соичука та ін.

Психолого-педагогічне забезпечення трудового виховання майбутніх педагогів орієнтувалося саме на особу студента під час його пізнавально-трудова діяльності. Система морального та матеріального заохочення майбутніх педагогів до трудової активності втратила своє чітко окреслене нормативно-правове підґрунтя. Хоча поодинокі випадки нагородження почесними грамотами активних студентів чи академічних груп, учасників трудового семестру в університеті, мали місце. Також, для згуртування студентського колективу в університетах періодично організовувалися спеціальні «трудова» акції, марафони та квести змагального характеру по благоустрою території закладів вищої педагогічної освіти. Наприклад, у 2015 році Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Б. Хмельницького було проведено акцію «Разом – ми сила!» з благоустрою агробіологічного комплексу, в якій добровільно взяли участь 500 студентів.

III етап (з 2014 р. по сьогодні) – етап стабілізації процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України розпочався з 2014 року у зв'язку з ухваленням Закону України «Про вищу освіту» від 1.07.2014 р. № 1556–VII, у якому акцентувалася увага на автономії закладів вищої освіти та розширенні прав студентського самоврядування. Згідно вищезазначеного закону управлінський апарат вищої школи несе відповідальність за самостійно та незалежно прийняті рішення стосовно внутрішнього управління та організації навчально-виховного процесу, а також «сприяє та створює умови для діяльності органів студентського самоврядування, організацій профспілок працівників закладу вищої освіти і студентів, громадських організацій, які діють у закладі вищої освіти» (Закон України «Про вищу освіту», 2014). У свою чергу у Статті 40 зазначено: «Студентське самоврядування – це право і можливість студентів вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти» (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Отже, на етапі стабілізації процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України студентська молодь отримала не тільки повну незалежність і самостійність у прийнятті рішень щодо організації власного дозвілля, а й почала брати участь в обговоренні та вирішенні усіх важливих питань щодо «удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, оздоровлення, побуту та харчування» (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Слід зазначити, що у Законі України «Про освіту» від 5.09.2017 р. № 2145–VIII підкреслено, що суб'єкти управління виховною роботою зобов'язані «захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, пропаганди та агітації...» (Закон України «Про освіту», 2017), а також, що будь-яка трудова активність студентів здійснюється тільки за їх власної згоди: «Залучення мешканців гуртожитку закладу освіти до виконання будь-яких робіт з його благоустрою та/або прилеглої території може здійснюватися виключно за їх згодою» (Положення про особливості користування гуртожитками закладів фахової передвищої та вищої освіти, 2020).

Усі вищезазначені нормативно-правові умови управління виховним процесом суттєво вплинули на організацію трудового виховання студентів у закладах вищої педагогічної освіти. Підкреслимо, що «Трудовий семестр», який мав місце у 1991–2013 рр. був скасованим у зв'язку з вимогами чинного законодавства України. Звідси, виникає суперечність: трудове виховання майбутніх педагогів згідно вищезгаданих нормативно-правових документів повинне здійснюватися у вищій школі, але ті форми, методи, принципи його організації, що були актуальними у попередні роки не відповідають сьогоденним нормативним нормам, що передбачені українським законодавством. Отже, для вирішення вищезазначеної суперечності, на нашу думку, необхідно впровадити нові форми організації управління процесом трудового виховання студентської молоді у сучасних закладах вищої педагогічної освіти України.

З цієї метою у 2014–2021 рр. у закладах вищої педагогічної освіти Запорізької, Черкаської та Кропивницької областей нами було проведено педагогічний експеримент, метою якого було визначити умови управління виховною роботою майбутніх учителів у вищій школі. В експерименті взяли участь 610 суб'єктів управління вихованням студентської молоді. На констатувальному етапі експерименту для респондентів було розро-

блено анкету «Управління трудовим вихованням майбутніх учителів у вищій школі», що включала питання щодо особливостей нормативно-правового, інформаційного, науково-методичного, матеріально-фінансового, психолого-педагогічного забезпечення процесу організації управління трудовим вихованням у сучасних закладах вищої педагогічної освіти. Анкетування було суцільним, відкритим та очним/заочним.

Результати дослідження генези організації управління процесом трудового виховання майбутніх учителів у вищій школі, починаючи з другої половини ХХ століття та на початку ХХІ століття, та констатувального етапу експерименту дали можливість з'ясувати пріоритетні шляхи розвитку системи управління вищезазначеним процесом у сучасних закладах вищої педагогічної освіти України: розробка концепції трудового виховання студентської молоді в закладах вищої освіти України з чітким визначенням мети, завдань, шляхів реалізації та очікуваних результатів упровадження; стимулювання ініціативи студентського самоуправління щодо розробки плану організаційно-виховних заходів трудового спрямування у закладі вищої педагогічної освіти (проведення акцій з благоустрою навчальних корпусів університету, створення студентських трудових об'єднань для допомоги ветеранам та людям похилого віку, проведення трудових квестів щодо впорядкування парків, скверів, ботанічних садів, агробіологічних комплексів тощо); створення ефективної сис-

теми морального та матеріального заохочення майбутніх педагогів до трудової активності; розробка інструктивно-методичного матеріалу для суб'єктів управління процесом трудового виховання щодо використання інноваційних розробок під час виховного процесу у закладах вищої педагогічної освіти.

Висновки. Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема дослідження генези організації управління процесом трудового виховання майбутніх учителів у вищій школі (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) не стала предметом окремої наукової розвідки. Слід зазначити, що актуальність зазначеної проблеми зумовлена необхідністю подолання суперечності між потребою у модернізації системи управління процесом трудового виховання майбутніх педагогів та відсутністю розробок щодо змісту забезпечення його умов.

Результати дослідження генези управління процесом трудового виховання у закладах вищої педагогічної освіти України, починаючи з другої половини ХХ століття та на початку ХХІ століття, дозволили визначити накопичений освітянський досвід на кожному етапі розвитку внутрішньовузівського управління. З'ясовано пріоритетні шляхи розвитку системи управління вищезазначеним процесом у сучасних закладах вищої педагогічної освіти України.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці технології управління трудовим вихованням у закладах вищої педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудко Я. В. Етапи розвитку управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). *Інновації у сучасному світі* : матеріали ІІ Міжн. науково-практ. конф. студентів та молодих учених, м. Краматорськ, 17 лютого 2017 року. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 23–25.
2. Конституція СРСР : Ведомости ВС СРСР от 7.10.1977 г. URL : http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_9447.htm (дата звернення: 22.08.2021).
3. Конституція України : Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show#Text> (дата звернення: 19.08.2021).
4. Концепція національного виховання студентської молоді : Додаток до рішення колегії МОН від 25.06.2009 р. Протокол № 7/2–4. URL : http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr2_4290-09#Text (дата звернення: 11.08.2021).
5. Концепція національно-патріотичного виховання молоді : Наказ МОН України від 27.10.2009 р. № 3754/981/538/49. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3754643-09#Text> (дата звернення: 18.08.2021).
6. Об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР : Закон СССР от 24.12.1958 г. URL : http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_5337.htm (дата звернення: 20.08.2021).
7. Положення про особливості користування гуртожитками закладів фахової передвищої та вищої освіти : Наказ МОН України від 03.02.2020 р. № 114/34397. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-20#Text> (дата звернення: 17.08.2021).
8. Про вищу освіту : Закон України від 1.07.2014 р. № 1556–VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 13.08.2021).
9. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060–XII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (дата звернення: 11.08.2021).
10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145–VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.08.2021).

11. Річний звіт Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних інститутів УРСР за 1964/1965 н.р. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 4637, арк. 113.

12. Річний звіт Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних інститутів УРСР за 1965/1966 н.р. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 5071, арк. 85.

REFERENCES

1. Dudko Ya. Etapy` rozvy`tku upravlinnya vy`xovnoyu robotoyu u vy`shny`x pedagogichny`x navchal`ny`x zakladax Ukrainy` (druga polovu`na XX – pochatok XXI stolittya) [Stages of development of the management of upbringing work in higher pedagogical educational institutions of Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI century)]. *Innovaciyi u suchasnomu sviti*. Vinnytsia : Publishing office «Nilan LTD», 2017, pp. 23–25 [in Ukrainian].

2. Konstitutsiya SSSR ot 7.10.1977 g. [Constitution of the USSR 7.10.1977]. URL : http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_9447.htm [in Russian].

3. Konstitutsiya Ukrainy ot 28.06.1996 r. [Constitution of Ukraine 28.06.1996]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show#Text> [in Ukrainian].

4. Konceptsiya nacional`nogo vy`xovannya students`koyi molodi [The concept of national upbringing of student youth]. Dodatok do rishennya kolegiyi MON vid 25.06.2009 r. Protokol 7/2–4. URL : http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr2_4290-09#Text [in Ukrainian].

5. Konceptsiya nacional`no-patrioty`chnogo vy`xovannya molodi [The concept of national-patriotic upbringing of youth]. Nakaz MON Ukrainy` vid 27.10.2009 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3754643-09#Text> [in Ukrainian].

6. Ob ukreplenii svyazi shkolyi s zhiznyu i o dalneyshem razvitii sistemyi narodnogo obrazovaniya v SSSR [On Strengthening the School's Connection With Life and on the Further Development of the System of Public Education in the USSR]. Zakon SSSR ot 24.12.1958 g. URL : http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_5337.htm [in Russian].

7. Polozhennya pro osoby`vosti kory`stuvannya gurtozhy`tkamy` zakladiv faxovoyi peredvy`shhoyi ta vy`shhoyi osvity` [Regulations on the peculiarities of the use of dormitories of institutions of professional higher and higher education]. Nakaz MON Ukrainy` vid 03.02.2020 r. № 114/34397. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-20#Text> [in Ukrainian].

8. Pro vy`shhu osvitu [On Higher Education]. Zakon Ukrainy` vid 1.07.2014 r. № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

9. Про Про освіту [On Education] : Zakon Ukrainy` vid 23.05.1991 r. № 1060-XII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> [in Ukrainian].

10. Про Про освіту [On Education] : Zakon Ukrainy` vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

11. Richny`j zvit Ministerstva osvity` URSR pro robotu pedagogichny`x insty`tutiv URSR za 1964/1965 n.r. [Annual report of the Ministry of Education of the URSR about the work of pedagogical institutes of the URSR for 1964/1965]. CDAVO Ukrainy`, f. 166, op. 15, spr. 4637, ark. 113 [in Ukrainian].

12. Richny`j zvit Ministerstva osvity` URSR pro robotu pedagogichny`x insty`tutiv URSR za 1965/1966 n.r. [Annual report of the Ministry of Education of the URSR about the work of pedagogical institutes of the URSR for 1965/1966]. CDAVO Ukrainy`, f. 166, op. 15, spr. 5071, ark. 85 [in Ukrainian].